

Розділ 1

Наш Дракон не їсть тих дівчат, яких забирає, хай які історії розповідають за межами нашої долини. Ми їх іноді чуємо від подорожніх мандрівників. Вони говорять так, ніби ми займаємося людськими жертвоприносинами, а він — справжній дракон. Звісно, це неправда: може, він і чаклун, та ще й безсмертний, але він все одно людина, а якби він захотів їсти одну з нас щодесять років, наші батьки зібралися б у ватагу та вбили б його. Він захищає нас від Пущі, а ми йому вдячні, але не настільки вдячні.

Він їх насправді не пожирає; так тільки здається. Він забирає дівчину до себе у вежу, а за десять років відпускає її, але на той час вона вже є іншою людиною. Одяг у неї надто вже гарний, а говорить вона, як придворна дама, а ще вона прожила сама з чоловіком десять років, тож вона, звісно, збезчещена, хоча всі дівчата кажуть, що він ніколи їх не торкається. Що ще вони могли б сказати? А це ж іще не найгірше — зрештою Дракон дає їм повний гаманець посагу, коли їх відпускає, тож кожен був би радий з такою одружитися, збезчещена вона чи ні.

Але вони не хочуть ні за кого виходити заміж. Вони взагалі не хочуть залишатися.

— Вони забувають, як тут жити, — якось несподівано сказав мені батько. Я їхала поруч з ним на сидінні великого порожнього воза; ми прямували додому, привівши хмизу на тиждень. Ми жили у Дверніку — не найбільшому селі в долині й не найменшому, та й не найближчому до Пущі: від неї до нас було сім миль. Утім, дорога завела нас на великий пагорб, а ясного дня на вершині було видно все уздовж річки аж до блідо-сірої смуги випаленої землі на передньому краю, а також міцну

темну стіну дерев за нею. Драконова вежа стояла на віддалі з іншого боку, застрягнувши шматочком білої крейди біля підніжжя західних гір.

Я ще була дуже малою — гадаю, не старша за п'ять років. Але я вже знала, що про Дракона або про дівчат, яких він забирає, говорити не можна, тож коли мій батько порушив правило, це мені запам'яталося.

— Вони пам'ятають, що треба боятися, — сказав мій батько. Ото й усе. Потім він поцокав до коней язиком, і вони пішли швидше, спускаючись пагорбом і повертаючись у зарості.

Мені це здалося не дуже розумним. Ми всі боялися Пущі. Але в долині ми були вдома. Як можна полишити свій дім? І все ж дівчата ніколи не верталися назавжди. Дракон випускав їх із вежі, і вони ненадовго поверталися до своїх родин — на тиждень, іноді на місяць, але ніколи не затримувалися значно довше. Потім вони брали срібло, отримане у посаг, і йшли. Здебільшого вони вирушали до Кралії та вступали до Університету. Часто-густо виходили заміж за якихось міщан, а якщо ні, то ставали вченими чи крамарками, хоча деякі люди все ж шепотілися про Ядвігу Бах, яку забрали шістдесят років тому, нібито вона стала куртизанкою та коханкою барона й герцога. Та на той час, коли народилась я, вона вже була звичайною заможною старою, що надсилала чудові подарунки всім своїм двоюрідним онукам і ніколи не приїздила в гості.

Отже, це явно зовсім не те, що віддати свою дочку, щоб її з'їли, але й радості це не приносить. У долині не так багато сіл, щоб шанси були дуже низькими: він забирає лише сімнадцятирічну дівчину, народжену між жовтнем одного року та наступного. У мій рік на вибір було одинадцять дівчат, а це — гірші шанси, ніж у грі в кості. Усі кажуть, що Дракононароджену дівчинку, коли вона стає старшою, починаєш любити інакше; від цього не втекти, бо знаєш, що її дуже легко втратити. Але зі мною, з моїми батьками було не так. Коли я стала належно дорослою,

аби зрозуміти, що мене можуть забрати, ми всі вже знали, що він забере Касю.

Лише невтаємничені прохожі мандрівники хвалили Касиних батьків або казали їм, яка красива в них донька, яка розумна чи яка мила. Дракон не завжди забирав найгарнішу дівчину, та чомусь неодмінно забирав найособливішу: якщо одна дівчина була значно гарнішою за всіх інших, значно розумнішою, найкраще танцювала чи була особливо доброю, він чомусь завжди обирав її, хоча й не перекидався з дівчатами майже жодним словом, перш ніж зробити вибір.

А Кася мала це все. У неї було густе пшенично-золоте волосся, яке вона заплітала в косу до пояса, очі в неї були світло-карі, а сміх її був наче пісня, якої хотілося заспівати. Вона завше вигадувала найкращі ігри, а ще могла сама вигадувати казки та нові танці; вона вміла готувати, як на бенкети, а коли вона пряла вовну з батьківських овець, нитка сходила з колеса гладенькою та без жодного вузлика, не плутаючись.

Я знаю, що розповідаю про неї так, ніби вона з казки. Та все було навпаки. Коли мати розповідала мені казки про принцесу, що пряла, про сміливу дівчину-гуску чи про річкову діву, я подумки уявляла собі їх усіх трохи схожими на Касю; отак я про неї думала. А ще була замала, щоб бути мудрою, тож любила її більше, а не менше, бо знала, що її в мене скоро заберуть.

Вона казала, що не проти. Вона була ще й безстрашною: її мати Венса про це подбала. Пам'ятаю, як одного разу вона сказала моїй матері, підбиваючи Касю залізити на дерево, якого та побоювалася: «Їй доведеться бути сміливою». А моя мати зі сльозами обняла її.

Ми жили лише за три будинки одна від одної, а своєї сестри в мене не було, лише троє братів, значно старших за мене. Кася була мені найдорожчою. Ми з пелюшок гралися разом, спершу на кухнях у своїх матерів, намагаючись не потрапляти під ноги, а потім — на вулицях перед нашими хатами, аж доки не стали достатньо дорослими, щоб

ходити до лісу й там біситись. Я ніколи не хотіла сидіти в чотирьох стінах, коли ми могли бігати під гілками руч об руч. Я уявляла собі, як дерева схиляють донизу своє гілля, аби нас прихистити. Я не знала, як виживу, коли Дракон її забере.

Мої батьки не стали б дуже за мене боятися, навіть якби Касі не було. У свої сімнадцять я все ще була незрілим, надто кощавим дівчиськом із великими ногами та сплутаним волоссям, темним, як багнука, а мій єдиний дар, якщо це можна так назвати, полягав у тому, що я рвала, бруднила чи губила все, що на мене вдягали, упродовж одного дня. Моя мати зневірилась у мені ще до того, як мені виповнилося дванадцять, і дозволила мені бігати в обносках старших братів будь-коли, окрім свят, коли я мусила перевдягатися всього за двадцять хвилин до того, як ми виходили з дому, а тоді сісти на лаву перед нашими дверима, доки ми не підемо до церкви. Усе одно неможливо було вгадати, чи дістанусь я селянської луки, не зачепившись за якусь гілку та не оббризкавшись грязюкою.

«Доведеться тобі вийти заміж за кравця, маленька моя Агнешко», — казав мій батько, сміючись, коли приходив додому з лісу вночі, а я бігла його зустрічати, із замурзаним личком, із принаймні однією дірочкою на одязі та без хустинки. Він усе одно підхоплював мене та цілував, а моя мати лише злегка зітхала; хто з батьків міг би справді шкодувати, що Дракононароджена дівчинка має кілька ганджів?

Наше останнє літо перед відбором було довгим, теплим і сльозливим. Кася не ридала, зате ридала я. Ми допізна затримувалися в лісах, по змозі розтягуючи кожен золотий день, а потім я приходила додому голодна та втомлена і просто лягала спати в темряві. Заходила моя мати і гладила мене по голові, тихенько співаючи, тим часом як я засинала у сльозах, а тоді залишала біля мого ліжка тарілку з їжею на той час, коли я прокинуся посеред ночі голодною. Вона не намагалася втішити мене якимось інакше: як би вона могла це зробити? Ми обидві знали,

що, хоч як сильно вона любить Касю та Касину матір Венсу, вона не може обійтися без маленького вузлика радості в животі: не *моя* донька, не *моя* самотність. І, звісно, я насправді не хотіла би, щоб вона відчувала щось інше.

Майже все те літо ми з Касеєю були вкупі, сам на сам. Так було вже давно. Маленькими ми бігали з ватагою сільських дітей, але коли подорослішали, а Кася погарнішала, її мати якось сказала їй: «Краще тобі нечасто бачити хлопців, як для свого, так і для їхнього добра». Та я не відпускала її, а моя мати таки достатньо сильно любила Касю та Венсу, щоб не намагатися мене відірвати, хоча вона й знала, що мені від цього врешті-решт болітиме сильніше.

В останній день я знайшла для нас галявину в лісах, де на деревах іще було листя, золоте й полум'яно-червоне, і воно шелестіло над нами, а на землі довкола валялися стиглі каштани. Ми розвели маленьке багаття з гілячок і сухого листя, щоб підсмажити кілька каштанів. Завтра буде перше жовтня і буде влаштовано великий бенкет, аби вшанувати нашого покровителя та пана. Завтра прийде Дракон.

— Незле було би бути трубадуром, — мовила Кася, лежачи горілиць з заплющеними очима. Вона трохи наспівувала: на свято прийшов мандрівний співець, і він того ранку репетирував пісні на луці. Вози з даниною прибували весь тиждень. — Обійти всю Польню та заспівати для короля.

Вона сказала це задумливо, не як дитя, що витає у мріях; вона сказала це як людина, що справді думає, чи не покинути долину, чи не піти назавжди. Я схопила її за руку.

— І ти приходила б додому щороку на зимовий сонцеворот, — мовила я, — та співала б нам усіх пісень, які завчила, — ми завзято тримались одна одною, і я не дозволила собі згадати, що дівчата, яких забирає Дракон, ніколи не хочуть повертатися.

Звісно, тієї миті я тільки люто його ненавиділа. Та він не був поганим паном. По той бік північних гір барон Жовтих Боліт тримав армію з п'яти тисяч душ для війн, які вела Польня, замок із чотирма вежами, та ще дружину,

яка носила коштовне каміння кольору крові та плащ із білого лисячого хутра, і все це — у не багатших за нашу долину володіннях. Чоловіки мали один день на тиждень працювати на баронських полях, які були на найкращих землях, а ще він забирав гідних синів до свого війська, а позаяк довкола ходило стільки солдатів, дівчата, ставши жінками, мусили сидіти в хаті та не лишатися на самоті. І навіть він не був *поганим* паном.

Дракон мав лише одну вежу, у якій жив сам, і не тримав жодного бійця чи навіть служника, крім єдиної дівчини, яку забирав. Йому не треба було утримувати армію: він служив королю власною працею, своїм чародійством. Він часом мав приїздити до двору, аби поновити свою присягу на вірність, і король, гадаю, міг би викликати його на війну, але головно його обов'язок полягав у тому, щоб лишатися тут і пильнувати Пущу, а ще захищати королівство від її злоби.

Він не знав міри лише в одному — у книжках. Ми були начитані як на селян, оскільки він був готовий платити золотом за один-єдиний великий том, а тому сюди приїздили торгівці книжками, хоча наша долина й була на самому краю Польні. А приїздивши, вони завжди наповнювали сакви на своїх мулах потріпаними чи дешевими книжками, що їх продавали нам за копійки. У долині хіба що в бідних оселях не красувалися бодай дві-три книжки.

Будь-кому, хто не жив достатньо близько від Пущі, щоб зрозуміти, це все може здаватися дрібницями та дурницями, занадто незначним для того, щоб відмовитися від дочки. Але я пережила Зелене Літо, коли жаркий вітер приніс пилок іздалеку, з Пущі на захід у долину, на наші поля та в наші сади. Посіви росли пишно, аж буяли, але при цьому були дивними і потворними. Кожен, хто їв їх, божеволів від гніву, кидався на рідних і зрештою тікав до Пущі та зникав, якщо його не прив'язували.

Тоді мені було шість років. Батьки намагалися по змозі берегти мене, та я все одно добре запам'ятала холодне лип-

ке відчуття жаху повсюди, загальний страх і постійну гризоту голоду в животі. Ми вже встигли з'їсти всі свої торішні запаси, розраховуючи на весну. Один із наших сусідів, збожеволівши з голоду, з'їв декілька зелених бобів. Пам'ятаю крики з його будинку тієї ночі, а ще — як визирала з вікна, щоб побачити, як мій батько біжить на допомогу, узявши з собою притулені до нашої повітки вила.

Якось того літа я, надто мала, щоб як слід усвідомити небезпеку, втекла з-під нагляду своєї виснаженої худой матері та побігла до лісу. Я знайшла в захищеному од вітру закутку напівмертву ожину. Розсунула тверді мертві гілки і, тягнучись до захищеного осердя, набрала жменьку чудодійних ягід, аж ніяк не потворних, цільних, соковитих і дуже смачних. Кожна вибухала радістю у мене в роті. Я з'їла дві жмені та назбирала собі в пелену; поспішила додому, поки вони просочували мені сукню шарлатними плямами, а моя мати, побачивши моє замурзане обличчя, розридалася з жаху. Я не занедужала: ожина якось уникнула прокляття Пущі, і ягоди не зіпсувалися. Але матеріні сльози страшенно мене злякали; я ще не один рік після цього уникала ожини.

Дракона того року викликали до двору. Він повернувся зарано, виїхав просто в поля та прикликав чарівний вогонь, який спалив увесь той спаплюжений урожай, кожен отруєний посів. Це було його обов'язком, але опісля він завітав до кожного дому, де хтось занедужав, і дав цим людям скуштувати чарівного трунку, що очистив їм розум. Він віддав накази про те, що села далі на захід, які ця пошесть оминула, мають поділитися з нами врожаєм, і навіть повністю відмовився від данини самому собі того року, щоб ніхто з нас не мучився голодом. Наступної весни, перед самісінькими посівними роботами, він пройшов полями знову, щоб випалити нечисленні заражені залишки, доки вони ще не вкорінилися наново.

Та хоча він нас і врятував, ми його не любили. Він ніколи не виходив із вежі, аби проставитися чоловікам

у жнива, як це робив барон Жовтих Боліт, або купити на ярмарку якусь цяцьку, як це дуже часто робили пані баронеса та її доньки. Часом показували вистави мандрівні театри або гірським перевалом із Росії приходили співці. Він не приходив їх послухати. Коли візники привозили йому данину, двері вежі відчинялися самі по собі й вони залишали все добро у льоху, ніколи його не бачачи. Він перекидався хіба що кількома словами зі старостою нашого села і також з бурмістром Ольшанки, найбільшого містечка в долині, зовсім близько від його вежі. Він зовсім не намагався завоювати нашої любові; ніхто з нас його не знав.

12

І звісно, він також був майстром темного чаклування. Довкола його вежі ясної ночі навіть узимку спалахувала блискавка. Бліді згустки, які він випускав зі своїх вікон, літали вночі дорогами та за течією річки, доходячи до Пущі, аби постояти за нього на сторожі. А часом, коли Пуща когось ловила — пастушку, яка підійшла заблизько до її краю, прямуючи за своїм стадом, мисливця, що напився не з того джерела, безталанного мандрівника, який прийшов через гірський перевал, наспівуючи таку музику, що міцно засідала в голові, — що ж, Дракон спускався зі своєї вежі й заради них; а ті, кого він забирав, узагалі ніколи не поверталися.

Він не був злим, але він був відстороненим і жадливим. А ще він мав забрати Касю, тож я його ненавиділа, і ненавиділа багато років до цього.

Тієї останньої ночі мої почуття не змінилися. Ми з Касею з'їли свої каштани. Сонце сіло, а наше багаття згасло, та ми затрималися на галявині настільки, наскільки вистачило жаринок. Уранці нам не треба було йти далеко. Свято врожаю зазвичай проводилося в Ольшанці, але в рік вибору воно завжди проводилось у тому селі, де жила принаймні одна з дівчат, аби трохи полегшити дорогу їхнім родинам. А в нашому селі була Кася.

Наступного дня, вдягаючи свою нову зелену верхню сукню, я ненавиділа Дракона ще більше. У моєї матері, коли вона заплітала мені коси, тремтіли руки. Ми знали,

що обрано буде Касю, та це ще не означало, що ми не бо-
ялися. Утім, я тримала свої спідниці високо над землею
та залізла на воза якомога обережніше, двічі глянувши,
чи немає скабок, і дозволивши батькові допомогти мені.
Я була рішуче налаштована особливо постаратись. Я зна-
ла, що це безглуздо, та я хотіла, щоб Кася знала: я люблю
її достатньо сильно, щоб не збільшити її шанси. Я не зби-
ралася виглядати навмисно неохайно чи вдавати косо-
окість або сутулість, як часом робили дівчата.

Ми зібралися на селянській луці, і всі одинадцятєро дів-
чат стали в ряд.

Бенкетні столи були виставлені квадратом, надто шед-
ро наладовані, тому що насправді були не дуже великі,
щоб на них умістилася данина зі всієї долини. За ними зі-
бралися всі. На траву в кутках пірамідами були накладені
мішки пшениці та вівса. На траві стояли лише ми разом
з родичами та старостою Данкою, яка збентежено ходила
вперед-назад перед нами; її вуста беззвучно ворушилися —
вона репетирувала своє привітання.

Інших дівчат я знала погано. Вони були не з Дверніка.
Усі ми мовчали, залякши на місці у своєму гарному одя-
зі та з косами, і дивилися на дорогу. Поки що не було жод-
них ознак Дракона. Моя голова сповнилася диких фан-
тазій. Я уявляла собі, як із прибуттям Дракона кидаюся
поперед Касі та кажу йому натомість забрати мене або
оголошую йому, що Кася не хоче з ним іти. Але я знала,
що мені не стане відваги ні на що з цього.

А потім жакливо прибув він. Він прийшов аж ніяк не
з дороги, він просто вийшов із повітря, та й усе. Коли він
вийшов, я саме дивилася в той бік: пальці посеред повітря,
далі — рука та нога, а потім — півлюдини, настільки не-
ймовірно й неправильно, що я не змогла відвернутися,
хоча мені й скрутило шлунок. Іншим пощастило більше.
Вони помітили його лише тоді, коли він зробив перший
крок до нас, і всі довкола мене постаралися не здригну-
тися з подиву.

Дракон не був схожим на жодного чоловіка з нашого села. Він мав бути старим, згорбленим і сивим, він прожив у своїй вежі сотню років, але був високим, прямим, безбородим і мав пружну шкіру. Швидко глянувши на нього на вулиці, я, можливо, подумала би, що він — юнак, хіба що трохи старший за мене — людина, якій я могла б усміхнутися за бенкетними столами та яка могла б запросити мене до танцю. Але в його обличчі було дещо неприродне — сіточка зморщок біля очей, наче роки не могли його торкнутись, а праця — змогла. Обличчя в нього все одно було не потворне, але неприємне через холодність. Усе в ньому говорило: «Я — не один із вас і не хочу ним бути».

14

Одяг у нього, звісно, був багатий; парча з його жупана, навіть без золотих гудзиків, могла б рік годувати родину. Та він був худий, як чоловік, у якого три роки з чотирьох були негарзди з урожаєм. Тримався він вимушено, із бентежним завзяттям мисливського пса, ніби хотів лише одного — хутко вшитися. Це був найгірший день у житті для всіх нас, але стерпіти нас він не міг; коли наша староста Данка вклонилася та сказала йому: «Мій пане, дозвольте мені відрекомендувати вам оцих...» — він перебив її та сказав: «Так, розберімося з цим».

У мене на плечі лежала тепла батькова рука — батько стояв біля мене, уклонившись; материна рука міцно вчепилася в мою з другого боку. Вони знехотя відступили разом з іншими батьками. Ми, усі одинадцятєро, несвідомо підступились одна до одної. Ми з Касеєю стояли біля кінця черги. Я не наважувалася взяти її за руку, та стояла достатньо близько, щоб наші руки злегка торкались одна одної, і я спостерігала за Драконом і все ненавиділа його, а він тим часом ішов уздовж ряду та піднімав обличчя кожної дівчини за підборіддя, щоб глянути на неї.

Він говорив не з усіма нами. Дівчині поруч зі мною, тій, що з Ольшанки, він не сказав ані слова, хоча її батько, Борис, був найкращим конярем у долині, на ній була вовняна сукня, пофарбована у блискучо-червоний колір,

а її чорне волосся було заплетене у дві довгі красиві коси з червоними стрічками. Коли черга дійшла до мене, він, насупившись, позирнув на мене (холодні чорні очі, бліді вуста стулені) та сказав:

— Твоє ім'я, дівчино?

— Агнешка, — вимовила я — чи спробувала вимовити; я виявила, що рот у мене висух. Я ковтнула.

— Агнешка, — сказала я знову, пошепки. — Мій пане, — моє обличчя пашіло. Я опустила очі. Мені було зрозуміло, що, хоч як я стереглася, по моїй спідниці від подолу тягнулися три великі брудні плями.

Дракон пішов далі. А тоді він зупинився, дивлячись на Касю, так, як не зупинявся для жодної з нас. Він стояв там, тримаючи руку в неї під підборіддям, його тонкі жорстокі вуста кривила тонка вдоволенна усмішка, а Кася дивилася на нього сміливо, не здригнувшись. Відповідала вона не грубим голосом, не рипливим абоощо, а рівним і співучим:

— Кася, мій пане.

Він знову усміхнувся їй, не приємно, а виглядаючи, наче вдоволений кіт. До кінця шеренги він дійшов без інтересу, майже не глянувши на двох дівчат після неї. Я почувала, як Венса вдихає, мало не ридаючи, за нами, коли він розвернувся та пішов назад глянути на Касю, досі з отим задоволеним виразом обличчя. А потім він знову насупився, повернув голову й подивився просто на мене.

Я все ж таки забула та взяла Касю за руку. Я стискала її так, що мало не роздушила, а вона тиснула у відповідь. Вона швидко звільнилась, і я натомість склала руки перед собою з яскравим рум'янцем на щоках; мені було страшно. Він лише знову ненадовго примружив на мене очі. А потім він підняв руку, і в його пальцях сформувалася малесенька кулька синьо-білого полум'я.

— Вона нічого не хотіла, — сказала Кася, смілива, смілива, така, якою я для неї не була. Її голос було чути, хоча він і дрижав, тим часом як я тремтіла, нажахана, наче кролик, витріщившись на кульку. — Прошу, мій пане...